

Via den gyldne middelvej til selvværd

af Mogens Lilleør, 1996

Hvis de unges medbestemmelse i klubben skal være en reel tradition, så skal den føles som en naturlig del af dette at være ung. Det betyder, at de voksne skal hjælpe de unge frem til medbestemmelse ved at vise og fortælle dem, hvordan man gør. De voksne kan kun skabe medlemsindflydelse ved meget aktivt at vække den unge til medbestemmelse, dvs. hverken trække sig tilbage eller fuldt ud gøre arbejdet for dem. Kunststykket er at vide, hvornår man skal slippe. Den voksne skal blande sig lige tilpas. Hverken mere eller mindre. Jeg kalder det respektfuld manipulation. Det skal man kunne som voksen i en klub. Dette er ret enkelt og meget svært, det kræver øvelse før man er god til det. Lad mig give et eksempel: Mange unge taler meget om respekt, efterlyser respekt, hvorfor gør de det? Det kan der være forskellige grunde til, men en kunne være at de voksne ikke hører de unge, en anden kunne være at de voksne ikke blander sig i, hvad de unge foretager sig. Nogle voksne ser det måske ligefrem som en dyd at blande sig uden om. Men mange voksne ville sikkert selv føle sig krænket, hvis omgivelserne virkede ligeglade eller ligegyldige overfor det man lavede, og det er forståeligt, for at respektere betyder nemlig at blande sig på en måde. Man kan ikke respektere eller tage hensyn til en anden uden at blande sig i den andens liv. At blande sig er at vise at man har opdaget og anerkender den anden. Kunststykket er selvfølgelig at kunne blande sig lige tilpas.

Jeg fornemmer, at pædagoger og klubmedarbejdere oplever et krav om at man skal respektere de unge i den betydning at man skal være ægte menneske eller person i sit møde med den unge, dvs. man skal på en måde være lige. For mange er det svært for ikke at sige umuligt at leve op til kravet. Måske er der nogle der konstant går rundt med dårlig samvittighed, fordi de ikke tror de gør det eller ikke ved om de gør det. Min mening om denne sag er, at man gør sig mange spildte selvbeprejdelse. Kravet om respekt medfører nemlig ikke, at man skal være 'helt menneske' eller 'skabe nærhed' i dybere forstand, men derimod blot at man skal være professionel, dvs. blande sig lige tilpas. Man skal manipulere respektfuldt.

Lad mig prøve at uddybe denne ide om 'lige tilpas': Det er velkendt at overdrivelse af fysisk træning nedbryder kroppen, og hvis man overfylder sig med mad og drikke sker det samme, men omvendt for lidt fysisk motion nedbryder også kroppen, og for lidt at spise og drikke ligeså. Kroppen trives derimod lige i midten mellem for meget og for lidt. Denne banale ide kan man udstrække til alle livets områder: Trivsel er lige tilpas i mad og drikke, i søvn, i udfordring fysisk, intellektuelt og socialt osv. Dette må ikke forstås som om trivsel er den bløde mellemlig (gab!). Trivsel er tværtimod midten mellem for meget og for lidt; den er dynamisk fordi hvad der er 'lige tilpas' skifter fra situation til situation, og livet består jo af mange situationer, og den er vanskelig fordi trivsel på éngang er et spørgsmål om mådehold og yderlighed, nemlig den rigtige balance i situationen ud af uendeligt mange mulige ubalancer. Der er kun ét pletsud, men mange mulige forbiere; det er altså lettere at ramme ved siden

af. Det er dette plets kud de gamle grækere kaldte den gyldne middelvej. Den er gylden fordi den er så svær at opnå at ingen har gået vejen endnu. Du er den første der betræder stien! Det vellykkede klubliv består i at ramme 'lige tilpas' i enhver situation.

Lad mig grave et spadestik dybere. Den rette handling er simpelthen den der er det rigtige svar på situationens mange hv-ord: Hvem, hvad, hvor, hvornår, hvordan, hvorfor. Hvem er personerne der er involveret, hvad drejer sagen sig om, hvor skete det, på hvilket tidspunkt, hvad gjorde man, og hvad var meningen med det der skete? Den rette handling er bare at gøre det rette på den rette måde overfor de rette personer på det rette tidspunkt og sted. Det er dette der er midten mellem for meget og for lidt. Det er selvfølgelig forståeligt, hvis nogen kan synes dette lyder svært. Men sådan set er kravet bare at man skal kunne balancere på en knivsæg.

Det er værd at være opmærksom på, at almindeligt klubliv faktisk kan bestå i sådanne spidspræstationer, ja givetvis gør det dagligt. Tænk på hvor mange gange i løbet af en aften en medarbejder løser et problem, træffer en afgørelse, hvor lille den end synes, som har formålet at få aftenen til at glide, så mange forskellige aktiviteter kan ske under samme tag samtidigt. Tænk på hvor komplicerede problemer en voksen af og til løser uden egentlig at vide det, f.eks. når flere situationer er på banen samtidig. De unge spiller ludo, men samtidig har de et eller flere spil kørende i mellem sig, og mellem de voksne kører der også et spil. Disse mange 'spil' er jo situationer, der ligger i lag. I praksis håndterer den voksne (men også den unge) sådanne bunker af situationer uden at tænke synderligt over det. Hun sorterer situationerne efter vigtighed så at sige pr. intuition. Det er fordi hun har erfaring i at omgås de unge og voksne i klublivet at hun kan gøre det. Det er fordi hun har gode færdigheder i at håndtere de situationer der er typiske i klubben. En standardklubmedarbejder kan på denne måde besidde stor viden som vedkommende ikke aner hun har. Man kan få øje på den i de situationer hvor en ny, grøn, medarbejder skal føres ind i arbejdet i klubben. Den nye er det første stykke tid som en blind gammel mand der skal føres ved hånden. Det går op for en hvor god man er når man møder den uerfarne. Det der skiller er med et enkelt ord dømmekraft. Den nye mangler den, den erfarne har den.

Lad mig slutte med at vende tilbage til problemet med 'respekt' og uddybe det i lyset af 'lige tilpas i situationen': Selvværd betyder grundlæggende, at man føler sig som noget værdifuldt. Men det, som man synes, er noget værd, behandler man jo også derefter. Selvværd betyder derfor, at man dels behandler sig selv som noget, der er værd at bevare, og dels forventer, at andre behandler én lige sådan. Har man ikke selvværd behandler man sig selv dårligt og andre kommer let til at gøre ligeså. Men hvordan så fremme selvværd?

Ja, selvværd beror efter min mening direkte på med- og selvbestemmelse. Men man skal ikke have for meget og heller ikke for lidt, men præcist så meget, som passer den enkelte. Mere indflydelse, end jeg magter at leve op til, vil reducere min selvværd, for jeg vil føle mig afmægtig og give op - smide det hele fra mig. Det ville være et nederlag, og fremmer derfor mindreværd. Men for lidt indflydelse vil kunne reducere min selvværd, fordi jeg ikke føler, jeg bliver taget tilstrækkeligt alvorligt, dvs. ikke gøres ansvarlig og respekteres i tilpas omfang.

Selvværd beror videre på, at den enkelte faktisk påtager sig et ansvar for sig selv og for en del af sine omgivelser. Men ansvaret må ikke være for meget, dvs. ikke føles for tungt, som f.eks. hvis jeg betragter mig selv som ene-ansvarlig for mig selv og f.eks. et projekt i klubben. Jeg giver måske op og får endnu et nederlag. Ansvaret må heller ikke være for lidt, dvs. føles for let, så jeg ikke føler, der er brug for mig, dvs. hvis ingen giver mig et ansvar for noget, måske end ikke for mig selv. Byrden af mit ansvar skal være lige tilpas. Dette betyder selvfølgelig at målet af pligter og rettigheder skal tilpasses efter den enkelte.

Selvværd beror på, at den enkelte føler sig respekteret, dvs. at der tages hensyn til vedkommende. Men der må hverken være tale om overdrevent hensyn eller om for lidt hensyn. Begge dele reducerer selvværd. Midten er, når den enkelte tages alvorligt og føler sig taget alvorligt. Selvværd beror videre på, at den enkelte respekterer sig selv, dvs. tager hensyn til sig selv. Fravær af selvrespekt betyder, at jeg ikke tager fornødent hensyn til mig selv, dvs. jeg ødelægger mig selv, hvilket er slemt, men næsten endnu værre, jeg håner også dem, der respekterer mig. Det er præcist i sådan en situation, at dette at respektere et medmenneske medfører at blande sig i vedkommendes liv. Respekt for medmennesket indebærer altså ikke bare, at man skal blande sig uden om eller lade folk sejle deres egen sø, men derimod at man blander sig 'lige tilpas'. Kort og godt: Respekt betyder på én gang en ret til at være fri for andres indblanden, men også en ret til at forvente andres indblanden; pligt til at blande sig uden om, men også pligt til at blande sig. Og ikke mindst en pligt til at respektere sig selv.

Som det fremgår, er selvværd tæt forbundet med dette at have indflydelse på eget liv og omgivelser. Det er dette, vi udtrykker, når vi siger, at det gavner en person, hvis hun påtager sig et ansvar for sin egen situation. Og når hun kræver at blive respekteret, så er det fordi at respekt - et rimeligt hensyn - netop giver hende plads til at påtage sig et ansvar, der svarer til hendes formåenhed. Og så har hun ikke blot selvværd, men også tryghed.

Jeg mener, at tryghed skal forstås som en situationsbestemt færdighed, ikke en passiv tilstand. Tryghed er en færdighed. Det forholder sig nemlig således, at du kan være tryk i enhver tænkelig situation, hvis blot du behersker den, dvs. er hjemme i den, fordi dette ganske enkelt betyder, at du kan håndtere situationen. Altså du besidder den eller de relevante færdigheder, som er påkrævet i situationen. I denne sammenhæng er tryghed og udfordring ikke modsætninger. At tage en udfordring op betyder egentlig blot at forsøge at udvide det område, hvor du kan være tryk, føle dig hjemme på, dvs. tilegne dig nye færdigheder. I denne forstand er tryghed helt forenelig med dette at prøve grænser af og udvikle sig. At udvikle sig er nemlig ikke et spørgsmål om at overskride sine grænser, men derimod om at afdække dem i den konkrete situation. Kunsten er netop kun at tage udfordringer op, der ligger inden for dine grænser i situationen. For det betyder at du kan magte udfordringen, så din selvværd øges. Den der tager udfordringer op, som ligger uden for hans formåenhed, knækker halsen og mister selvværd. Det var dette, de gamle grækere kaldte hybris (overmod), straffen var nemesis (skæbnen).

Udfordringer er på denne måde dobbelt-positive: I og med vi udvider det område, vi kan være trykke på, udvider vi også det område, vi kan påtage os et

ansvar for, og dermed øger vi vores selvværd. I klublivet må det derfor dreje sig om at give de unge håndterbare udfordringer, dvs. udfordringer der ligger indenfor den unges grænser. Den unge der kan håndtere forandringen vil udvikle sig og påtage sig større ansvar. Hun vil vinde de andres anerkendelse, blive respekteret og vinde selvværd. Nøgleordet er 'lige tilpas i situationen'. Den gyldne middelvej.